

„מצרים שניה?“

„עמק חדש“

לפני עשר שנים, בנובמבר 1955, הופיע ב„מערכות“ (בחוברת צ"ו — „עבודת-מחץ באוס-צפר“) תרגומה של כתבה בשבועון בריטי חשוב, „ניו־סטייטסמן“, שסיפרה „על נסיון התישבותי בגבול שבין המזרע למדבר“. הכוונה היתה לאחד הישובים ב„חבל-השחרור“ („מנתקת-את-תחריר“). חבל אשר על הקמתו הוכרז אז על-ידי משטרו של עבד-אנאצר בקוליקולות. הכתבה היתה מעניינת בתוכנה ובנימתה: נלהבת למדי ואף סקפטית-כלשהו. לא עברו שנים מרובות, ותחילה חדלנו לשמוע הרבה על ה„חבל“ — ולבסוף נתחור כי בשל פגמים ו„הסתאבות“ בניהולו, שהצריכה אף טיפול משפטי, כמעט ויירד הוא מן הפרק. עתה — בכתבה מאתו כלי-מבטא עצמו — מוגשת לקוראי „מערכות“ הצצה לתוך מפעל התישבותי המוקם לא ב„גבול המדבר“ כי אם בלבן ממש — באחד מעמקיה „מכתש“ הנמצאים מאת קילומטרים מערבית לנילוס, ולמול מצרים העליונה. נימת הכותב אוהדת גם הפעם — אולי מקצת יותר עצורה. מהשואת התיאורים, נראה שהפעם שמים כנראה (אולי — גם בשל מסיבות המקום) דגש-יותר בצד המחקר. מה יהיה סופו של האיזור החדש — כמובן, ימים יגידו. אך יש ענין במסופר.

נית-חומש נסיונית שהושלמה בדצמבר ש-6' אות בחירגה, או „העמק החדש“, כפי שהוא נקרא כעת. תכנית „העמק החדש“ מכוונת להכשיר 85.000 קמ"ר בשקעים. כל המחקר והפיתוח מבוצעים על-ידי „הארגון המצרי לפיתוח המדבר“, אשר השקיע 56 מיליון ל"ש בתכ-

ההישגים, עד כה, בהכשרת-קרקע אפשר לר-אות בחירגה, או „העמק החדש“, כפי שהוא נקרא כעת.

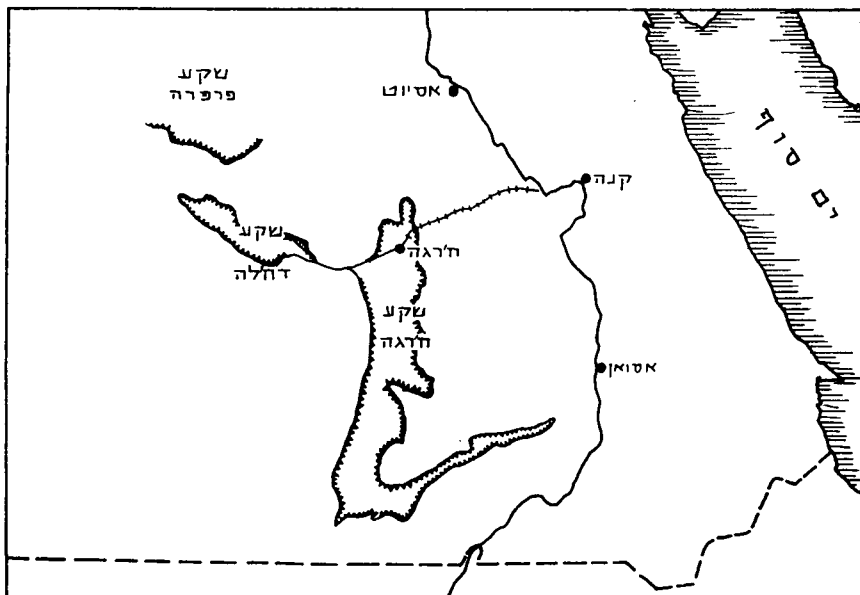
העמק החדש

תכנית „העמק החדש“ מכוונת להכשיר 85.000 קמ"ר בשקעים. כל המחקר והפיתוח מבוצעים על-ידי „הארגון המצרי לפיתוח המדבר“, אשר השקיע 56 מיליון ל"ש בתכ-

עצי אקליפטוס התנשאו לגובה של למעלה מ-6 מטרים כלפי השמיים. הכחולים-ירקרק קים. מתחתם השתרעו שדות של אלפלפה — מין תלתן ירוק כהה, שגוונו כגון מיהים. קני-סוכר ופרחים אדומים נעו ברוח. בסמוך נשמעה געיית בקר, ונישא ריחו המוכר של זבל — תמונה אופיינית לנוף אנגלי כפרי. אולם נוף זה נמצא דווקא במדבר המערבי של מצרים, בלב שממה מוחלטת של סלעי בזלת אכולי רוח וחול, בה לא ירד גשם משך מאות ואולי גם אלפי שנים. כאן, בשקע חירגה, אירעה מהפיכה.

השקע הוא אחד מחמשת השקעים הגדולים של המדבר המערבי, הנמשכים מן היס-התיכון דרומה, בשרשרת דמוית S. הם נמוכים מפני-הים בלמעלה מ-150 מ', וכ-100 מ' נמוכים יותר מן הגובה הממוצע של קרקע המדבר הסובב אותם. המדבר מהווה את רוב שטחה של מצרים — כ-985.000 קמ"ר; 96% מהאוכלוסיה חיים על 3% משטחה של מצרים. האוכלוסיה עצמה, המונה כעת 26 מליון, גדלה ב-500.000 נפש כל שנה. הגדלת השטח הניתן לעיבוד תושג על-ידי הקמת סכר אסואן וייסות השטפונות של הנילוס. במצרים מעיי-נים עתה ברצינות בתכנית חדשה לחפירת תעלה מאגם עבד-אנאצר החדש אל שקע במרחק של למעלה מ-300 ק"מ מדרום לחירגה: היא תוכל להשקות כ-8 מיליון דונם. אולם את

השקעים במדבר המערבי

בסלע בעבודת-כפיים משך דורות. הבעיה הראשונה והחשובה ביותר היתה, למצוא מניין הגיעו מים אלה אל הנוה ואל הבארות המקומיות. האם יש די מים מתחת לפני הקרקע, והאם יספיק הלחץ כדי להקים בארות ארטזיים בקנה מידה גדול, או שהמים יגיעו רק עד לשפת-הבאר ויעמדו? יותר מ-210 מיליון דונם נמדדו וצולמו מן האויר, וסוגי הקרקעות השונים מופו. נערכה בדיקה גיאולוגית של דוגמאות סלע, חול וקרקע מכל המקומות, לשם בדיקת החילחול והפריון. נבדקו קווי-המתאר של הקרקע למטרות השיקאה, כיון שבהיעדר כוח חשמלי או כל כוח שאיבה אחר, היה על כל ההשקאה להתקיים בכוח זרימה טבעית בלבד. לאחר שכל הגורמים נמצאו מתאימים, הוחלט לקדוח באר ולבדוק אם מצויים בה מים.

ואמנם נמצאו מים — ביליוני ליטרים שגילם 30,000—25,000 שנים, בשכבת אבן-חול מתקופת הפלאוזואיקון—מסוזואיקון. עוביה של השכבה נושאת-המים העיקרית הוא כ-1,700 מ'. נמצא בתוכה אגן טבעי עצום, הנע בתמידות צפונה, במהירות של כ-30 מ' לשנה. מקורם של המים הוא במי-גשמים, שיורדים בהרי ארדייאנדי וטיבסטי, צפונית לאגם צ'אד — מרחק של כ-1,600 ק"מ מן השקע. חישובו, שהכמות המצויה תספיק להשקאת 2 מיליון דונם במשך 780 שנה ללא צורך בגשמים.

חידה

עם בואם של מומחים נוספים לחידה, מתפתחת עיר-מהבר מודרנית בצעדי ענק. כ-12,000 איש מועסקים במפעל. הם גרים בגוש בתים מודרניים, עם חנויות, בתי-קולנוע, רחובות כפול-מסלול, ועתה — גם תחנת כוח מונעת-דיזל. עצים גבוהים מצלים

על מעבדות המחקר ובתי-המלאכה, שהוקמו לפני חמש שנים בחולות, אשר לא ידעו מדרס רגל אדם. כאביב זה יועברו רבים מן המדענים למבנים חדשים, רבי-רושם. בשקע, מחוץ לעיר, גיבנו 15 כפרים חדשים, בשורות ישרות של בתים לבנים, דמויי קופסות נעליים. אלה נועדו לאיכרים החדשים, שהובאו מאזורים עניים, מקום שרבים מהם עמדו על סף הרעב. בחודש שעבר צריכים היו לעלות 2000 מתישבים חדשים על האדמה. כל משפחה מקבלת, נוסף לקורת-גג מעל ראשה, גם פרה, חמור ו-20 דונם של אדמה מושקית ומוכשרת לעיבוד. המתיישבים יכולים לרכוש זרעים וזבלים במחירים מוזלים — ולקבל הדרכה ועצה ממרכז הפיתוח המקומי, אשר גם ישוק את תוצרתם.

הי שנים

מה הושג בחמשת השנים האחרונות? בחידה ובדח'לה, שני השקעים שבהם הושקעה מרבית העבודה עד-עתה, הוכשרו 120,000 דונם, נוסף ל-44,000 דונם המעובדים על-ידי איכרים מקומיים; נקדחו 300 בארות מים עמוקים — העמוקה ביותר, בדח'לה, מגיעה ל-1,230 מ'. בדח'לה נמצאת גם הבאר בעלת התפוקה הגבוהה ביותר — כמעט 10 מיליון ליטר מים ליום. אחת מן ההוצאות הגדולות הראשונות יועדה לבניית כביש סוג א' מאסיב, קצה מסילת-הברזל. נסעתי דרך שקע חידה הישר אל מאווב שבקצהו השני של השקע האחר — דח'לה. הכביש נחמשך במקביל לנתיב-אורחות עתיק, שצוין על-ידי גלי אבנים במרחקים קבועים זה מזה, ומפעם לפעם על ידי עצמותיו המלבינות של גמל, הבוהקות לאורה של שמש החורף. לפתע נסתים הכביש, ואנו המשכנו לנוע בעקבות סימני

צמיגים דרך הדיונות. לבסוף עלינו על כיפתה של דיונה עצומה והשקפנו ממנה לעבר מאווב, על קבוצת אנשים בעבודתה באחת מן הבארות החדשות. קריכספ מארך של מים נתמשך באחת התעלות החדשות שנראו באופק. סביבנו יגעו וטירטרו דחפורים רורסיים ואמריקאיים. שיח לא נראה, אף לא גבר עול של עשב. האות היחיד של טבע חי היו המים הפורצים מן הבאר, שדמתה לבאר נפט. אולם נאמר לי, כי אם אשוב הנה, ואפילו תוך שנה, לא אוכל להכיר את המקום. עצים יכו או שורש, דגניים ואל-פלפה יצמחו כבר, והאדמה תהיה פוריה ונורתנית חיים.

העצים והזרעים יובאו ממרכז פיתוח — כמו זה שראיתי בכרים — אשר מצמיח תרד, עגבניות, דורה, חמוניות וכותנה. מרכז זה משתרע על כ-16,000 דונם, ועובדים בו כ-800 מתישבים בשדות, הכוללים 4000 דונם תלתן, 6000 דונם חיטה ו-2000 דונם כישות (להונת 800 הפרות, מהן 200 חולבות, שהן תוצאה של הכלאת פרות הולנדיות עם גזע מקומי). בחידה מצויה גם חוה גדולה לגידול פרות ועופות.

המדענים עצמם מרשימים לא פחות מן התפקיד שנטלו על עצמם ב"עמק החדש". שם, הרחק במדבר, הם עובדים בהתלהבות ובכנות שאינן כה שכיחות במצרים. הם חיים בתנאי "חלוצים", ועובדים במלוא מובן המלה, במשך ארבעת הימים שהייתי במקום ביקרתי מדי ערב בערב במחלקות מחקר שונות, ומצאתי שם אנשים בשנות העשרים ובתחילת שנות השלושים שלהם, כשהם לומדים, מנתחים ומתכננים את המפעל החדש עד לשעות הלילה המאוחרות. אנשים אלה הם חלוצים על אדמה, העשויה ליהפך יום אחד למעונם של שני מיליון איש.